

ПИТАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ МІЖДЕРЖАВНИХ СПРАВ

У статті досліджуються деякі правові питання застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод при розгляді міждержавних справ Європейським судом з прав людини. Здійснено аналіз практики ЄСПЛ з цього питання. Надані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства.

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, юрисдикція, міждержавні справи.

Правовою основою для розгляду в Європейському суді з прав людини (далі — ЄСПЛ або Європейський суд) міждержавних спорів за участю України стало підписання та ратифікація Конвенції з прав людини і основоположних свобод 1950 р. та протоколів до неї (далі — ЄКПЛ або Європейська конвенція), яка з урахуванням вимог ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства [1]. Разом із цим питання визначення та вдосконалення юрисдикційних повноважень ЄСПЛ щодо застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї за зверненням держави та вирішення міждержавних спорів в науці міжнародного права досліджувалися в більшості випадків зарубіжними вченими, такими, як: А. Абашидзе, Р. Алексі, М. Алгеро, Е. Алисевич, А. Барак, У. Бернам, М. Дженніс, Р. Дворкін, Р. Дрейер, І. Бічковічс, Т. Линдмарк, Ф. Маццотта, І. Петрухін, М. Таруффо, М. Тропер, В. Туманов та ін. В Україні розв'язання цих проблем досліджено, на нашу думку, недостатньо. Окремі аспекти цієї проблеми знайшли відображення в роботах таких вітчизняних вчених, як М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, П. М. Рабинович, А. І. Дмитрієв, Т. І. Дудаш, В. М. Завгородня, Т. В. Комарова, В. А. Капустинський та ін.

Слід зазначити, що міжнародно-правові засади юрисдикції ЄСПЛ щодо розгляду та вирішення міждержавних справ визначені статтями 32, 33 Європейської конвенції з прав людини. Згідно

но зі ст. 32 Конвенції юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення й застосування Конвенції і протоколів до неї. В ст. 33 зазначається, що будь-яка Висока Договірна Сторона може передати на розгляд Суду питання про будь-яке порушення положень Конвенції та протоколів до неї, яке допущено, на її думку, іншою Високою Договірною Стороною [2]. З урахуванням зазначеного можна зробити висновок, що юрисдикція ЄСПЛ щодо розгляду міждержавних справ має особливості, оскільки стороною в такій справі може бути лише відповідна Висока Договірна Сторона — держава, яка є членом Ради Європи та учасницею Європейської конвенції. Позивачами та відповідачами в такій справі не можуть бути міжнародні організації, міждержавні об'єднання, неурядові організації чи окремі громадяни. В тому разі, якщо учасником ЄКПЛ може стати Європейський Союз, то стороною в міждержавній справі, на нашу думку, може виступати й ця міжнародна організація, яка, виходячи з положень Лісабонського договору, є міждержавним об'єднанням. Першою міждержавною справою, яка була розглянута в рамках Ради Європи, вважається *справа Греція проти Сполученого Королівства (1)*, провадження в якій було розпочато у зв'язку зі скаргою Греції на дії Сполученого Королівства від 7 травня 1956 р. (скарга № 176/56).

Предметом спору в міждержавних справах може бути, виходячи з вимог Конвенції, будь-яке порушення прав і свобод, визначених в Розділі 1 ЄКПЛ, а

також у протоколах до цієї Конвенції. При цьому держава може подати заяву щодо захисту порушених прав як однієї особи, так і групи чи невизначеного кола постраждалих осіб. Так, якщо у *справі Данія проти Туреччини* від 7 січня 1997 р. йдеться про захист порушених прав підданого Данії турецького походження Кемала Коча, який був заарештований в аеропорту Анкари та підданий, за твердженням позивача, катуванням [3], то у *справі Кіпр проти Туреччини* (рішення у справі від 10 травня 2001 р.) предметом стали масові порушення прав людини (порушення прав безвісті зниклих греків-кіпріотів, порушення недоторканності житла і власності, руйнування та привласнення об'єктів культурної спадщини, незаконне переміщення цивільних осіб тощо) під час проведення Туреччиною військової операції на Кіпрі [4].

Слід зазначити, що правопорушення не обов'язково має бути доведено до моменту направлення відповідної заяви до Суду. Держава-позивач може поскаржитися до Європейського суду і в тому разі, якщо лише підозрює, що такі порушення мали місце [5].

Важливим в юрисдикції ЄСПЛ є те, що Суд має повноваження щодо розгляду та вирішення справ щодо порушення іншою державою прав громадян (підданих) не тільки держави-заявниці, але й у тому разі, якщо держава-заявниця звертається за захистом прав громадян інших держав, якщо вбачає в діях іншої держави порушення прав і свобод людини і громадянина, закріплених в Європейській конвенції та протоколах до неї [6]. При цьому, подання заяви однією державою проти іншої не може розглядатися як порушення суверенітету чи втручання у внутрішні справи такої держави, адже всі держави-учасниці ЄКПЛ добровільно визнали юрисдикцію Європейського суду. На відміну від цього, право на дипломатичний захист передбачає можливість держави порушити справу проти іншої держави в міжнародному судовому органі лише в тому випадку, коли перша сама є об'єктом порушення або захищає права свого громадянина (громадян), які вона вважає порушеними внаслідок протиправної поведінки з позицій міжнародного права. Т. І. Дудаш справедливо зазначає, що «в межах

права на дипломатичний захист тільки ефективний зв'язок між державою та особою у формі громадянства дає право урядові висувати на міжнародному рівні вимоги від імені цього індивіда» [7].

Аналіз роботи Європейського суду з прав людини, а раніше — також і Європейській комісії з прав людини (далі — також Європейська комісія), засвідчує, що держави-учасники Конвенції нечасто використовують закріплений в Європейській конвенції з прав людини та основоположних свобод цей правовий інститут (механізм) розв'язання міждержавних спорів, пов'язаних із захистом прав людини. За час діяльності Європейської комісії з прав людини та ЄСПЛ було зареєстровано близько 30 заяв щодо розв'язання міждержавних спорів у судовому порядку, окремі з яких були об'єднані в процесі їх розгляду та вирішення. Вважаємо, що це пов'язано перш за все з небажанням держав погіршувати взаємні стосунки або жертвувати політичними інтересами задля захисту прав звичайних людей. Підтвердження цього може бути, наприклад, реалізація п. 18 Рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи від 6 квітня 2000 р. щодо доцільності звернення держав-членів Ради Європи з позовом проти Російської Федерації у зв'язку із порушеннями прав людини в Чеченській Республіці. Однак жодна держава-член Ради Європи так і не виступила ініціатором подібної справи. З іншого боку, і Російська Федерація, попри численні заяви російського МЗС про порушення прав російськомовного населення в країнах Балтії [8], так і не скористалася можливістю подання міждержавної заяви. Також висловлений Громадською палатою Російської Федерації намір підготувати заяву проти України у зв'язку із загибеллю людей від вогнепальних поранень та пожежі в будинку профспілок в Одесі [9] не був реалізований. Ймовірність порушення такої справи, так само, як і перспектива її розгляду ЄСПЛ, вбачається, залежить від того, наскільки ефективним виявиться розслідування обставин цієї події в Україні.

Проведений аналіз розгляду міждержавних справ в Європейському суді з прав людини засвідчує, що держави використовують звернення до Суду лише тоді, коли можливості дипломатичного

врегулювання відсутні або вичерпані. Показовим в цьому плані є *справа «Данія, Нідерланди, Норвегія і Швеція проти Греції»*, провадження в якій здійснювалося з урахуванням скарг від 27 вересня 1967 р., 25 березня 1968 р. та 10 квітня 1970 р. та яке було пов'язане з призупиненням після військового перевороту в Греції в 1967 р. дії низки прав, передбачених ст. 15 ЄКПЛ, результатом чого став вихід Греції з Ради Європи [10], а також такі справи, як *«Кіпр проти Туреччини»* від 10 вересня 1974 р., від 21 березня 1975 р. та від 6 вересня 1977 р., які пов'язані з порушенням прав людини після окупації Туреччиною північної частини Кіпру та *справа «Грузія проти Росії»* від 26 березня 2007 р., від 12 серпня 2008 р. та від 3 грудня 2009 р. щодо порушення прав і свобод людини і громадянина в Абхазії і Південній Осетії [11].

Особливої актуальності в сучасних умовах набуває питання розгляду міждержавних справ в ЄСПЛ і для України, яка в умовах агресії за допомогою міжнародного співтовариства, зокрема й Ради Європи та її інституцій, активно вирішує проблемні питання захисту прав і свобод українських громадян, а також міждержавних відносин із Російською Федерацією. Слід звернути увагу на те, що з 2014 р. Україна в ЄСПЛ вперше виступає в якості позивача у справах, пов'язаних із захистом прав людини.

Зараз у провадженні Європейського суду з прав людини перебуває три справи за позовами України. Так, 13 березня 2014 р. Україною до Європейського суду було подано позов проти Російської Федерації у зв'язку з подіями в Криму та на Донбасі, за якою Європейський суд з прав людини відкрив провадження у *справі «Україна проти Росії»* за № 210958/14. Звинувачення стосується порушення 12 статей Європейської конвенції з прав людини. Йдеться про ст. 2 (право на життя), ст. 3 (заборона тортури, нелюдського та принижуючого поводження), ст. 5 (право на свободу та безпеку), ст. 6 (право на справедливий суд), ст. 8 (повага до приватного життя), ст. 9 (свобода віросповідання), ст. 10 (свобода слова), ст. 11 (свобода зібрань), ст. 13 (право на ефективне лікування), ст. 14 (заборона дискримінації) та дві статті з додаткових протоколів — право на влас-

ність та вільне пересування. Окремо наголошується, що Україна звинувачує Росію в організації масштабних та систематичних вбивств військовослужбовців, правоохоронців та цивільних осіб. У позові йдеться також про експропріацію кримською владою української власності в Криму.

Друга *справа «Україна проти Росії»* від 13 червня 2014 р. № 43800/14 стосується незаконного переміщення на територію Російської Федерації під час проведення Україною в Донбасі антитерористичної операції трьох груп дітей-сиріт та супроводжуваних їх дорослих. Незважаючи на те, що зазначені діти та дорослі Російською Федерацією були повернуті в Україну, Україна цей позов не відкликала, оскільки справедливо вважає, що в майбутньому існує небезпека повторного вчинення таких порушень прав людини і громадянина.

Третя *справа «Україна проти Росії»* стосується прав окремої людини — Хайсера Джемілева — сина лідера кримських татар Мустафи Джемілева, який засуджений Краснодарським крайовим судом до п'яти років ув'язнення в колонії загального режиму за вчинення 28 травня 2013 р. ненавмисного вбивства мешканця Бахчисараю Февзі Едемова. Раніше Київський райсуд міста Сімферополя АРК обрав Хайсеру Джемілеву запобіжний захід у вигляді утримання під вартою. За повідомленням Мустафи Джемілева його син раніше лікував психічний розлад у спеціалізованих клініках. Після анексії Криму російською владою Хайсер Джемілев був вивезений до Краснодарського краю Російської Федерації. Як зазначила Урядовий уповноважений у справах ЄСПЛ (на той час) Наталья Севаст'янова, ця справа для України є важливою, оскільки може стати прецедентом для оскарження рішень кримських судів, які, на її думку «не є судами в розумінні міжнародного права» та їх рішення «не мають правових наслідків в жодній цивілізованій країні, окрім, мабуть, Російської Федерації».

Слід зазначити, що процедура подання міждержавної заяви до Європейського суду врегульована Регламентом ЄСПЛ. Відповідно до Правил 46 Регламенту цього Суду будь-яка Договірна Сторона або Сторони, що мають намір порушити справу перед Судом згідно зі

ст. 33 Конвенції, подають до канцелярії заяву, яка має містити: найменування Договірної Сторони, проти якої подається заява; виклад фактів; виклад зазначеного порушення (порушень) Конвенції або протоколів до неї та відповідних аргументів; підтвердження відповідності критеріям прийнятності; предмет заяви та загального зазначення вимог справедливої сатисфакції, згідно зі ст. 41 Конвенції, від імені сторони чи сторін, що вважають себе потерпілими; ім'я та адресу особи (осіб), призначеної довіреною особою. Заява має супроводжуватися копіями відповідних документів.

Зазначений Регламент також детально регулює процедуру підготовки до розгляду та розгляду справи. Так, Правило 48 Регламенту передбачає, що якщо заяву подано згідно зі ст. 33 Конвенції, палата, створена для розгляду цієї справи, призначає одного або більше суддів зі свого складу суддею-доповідачем (суддя-доповідачами), який (які), після отримання письмових зауважень від Договірних Сторін, яких стосується справа, подає доповідь про прийнятність заяви. Суддя-доповідач (судді-доповідачі) подає палаті ті доповіді, проекти та інші документи, які можуть допомогти палаті та її голові виконувати свої функції. Згідно з Правилем 51 Регламенту в разі подання заяви на підставі ст. 33 Конвенції, голова Суду негайно повідомляє Договірну сторону-відповідача про надходження заяви та призначає справу на розгляд однієї з секцій. Відповідно до п. 1а) Правила 26 Регламенту, судді, обрані від імені Договірної сторони-заявника та Договірної сторони-відповідача, є за посадою членами палати, сформованої для розгляду відповідної справи [12].

Зазвичай звернення до міжнародних судів для вирішення міждержавних спорів вимагає попередніх досудових процедур. Так, ст. 22 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації визначено, що спір з приводу тлумачення чи застосування цієї Конвенції може бути переданий до Міжнародного Суду ООН, якщо його не вдалося вирішити шляхом переговорів і процедур, передбачених Конвенцією на вимогу однієї зі сторін спору, якщо сторони не домовилися про інший спосіб врегулювання [13].

На відміну від інших міжнародних

документів, що регламентують діяльність міжнародних судових установ, Європейська конвенція з прав людини не встановлює жодних обов'язкових вимог як стосовно досудового врегулювання, так і стосовно попереднього повідомлення державою-позивачем держави, проти якої подано заяву. На нашу думку, відсутність в ЄКПЛ такої норми не сприяє підвищенню ефективності роботи Європейського суду, який, як відомо, працює з великим навантаженням.

З урахуванням зазначеного, пропонуємо доповнити ст. 33 ЄКПЛ таким реченням: «У міждержавних справах спір з приводу застосування цієї Конвенції може бути переданий до Європейського суду з прав людини, якщо його не вдалося вирішити шляхом переговорів і процедур, передбачених Конвенцією, на вимогу однієї зі сторін спору, якщо сторони не домовилися про інший спосіб врегулювання цього спору. Про звернення до ЄСПЛ держава-позивач попередньо повідомляє державу, проти якої подано заяву».

Вважаємо, що такі зміни до Європейської конвенції в подальшому повинні знайти відображення і в регламенті Суду.

Слід звернути увагу на те, що ЄСПЛ має важливі повноваження щодо вирішення питань прийнятності відповідного позову. Відповідно до п. 3 Правила 51 Регламенту після призначення справи на розгляд секції голова цієї секції формує склад палати відповідно до п. 1 Правила 26 та пропонує Договірній стороні-відповідачу подати (в письмовій формі) свої зауваження щодо прийнятності заяви. Так, наприклад, у справах *«Україна проти Росії»* ЄСПЛ звернувся до Росії за офіційним коментарем з приводу прийнятності скарг України на її дії на Донбасі і в Криму.

Ця процедура є обов'язковою і є першим етапом розгляду справи в ЄСПЛ. Отримані таким чином зауваження секретаря Суду доводять до відома Договірної сторони-заявника, яка може надати у відповідь свої зауваження в письмовій формі. Між тим Суд має право відхилити скаргу без розгляду, якщо відповідач (у цьому випадку — Росія) доведе, що справа є неприйнятною.

Також, згідно з Правилем 39 регламенту Суду палата або, в разі доцільності, її голова — на прохання сторони чи

будь-якої іншої заінтересованої особи або з власної ініціативи — може вказати сторонам, який тимчасовий захід, на її думку, слід вжити в інтересах сторін або в інтересах належного провадження у справі. З урахуванням цього уряд України також звернувся до ЄСПЛ з проханням застосувати до уряду Російської Федерації тимчасові заходи, які полягають в утриманні від дій, які можуть загрожувати життю і здоров'ю цивільного населення на території України.

ЄСПЛ прийняв ці заяви до провадження (справа № 20958/14), а також враховуючи те, що ситуація, яка наразі склалася в Україні, створює реальний та тривалий ризик серйозних порушень Конвенції, 13 березня 2014 р. Суд ухвалив рішення про застосування Правила 39 регламенту, відповідно до якого ЄСПЛ закликав Україну та Російську Федерацію утриматися від вжиття будь-яких заходів, зокрема воєнних дій, в результаті яких можуть бути порушені конвенційні права цивільного населення, включаючи створення ризику для їх життя та здоров'я, та дотримуватися зобов'язань за Конвенцією, зокрема, за ст. 2 («Право на життя») та статтею 3 («Заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження») Конвенції. Відповідно до практики ЄСПЛ, Правило 39 регламенту застосовується лише у виключних випадках, коли після вивчення всієї інформації Суд вважає, що незастосування цього Правила може призвести до серйозних та незворотних наслідків.

13 квітня 2015 р. Європейським судом було прийнято рішення про надання Росії додаткового часу строком до шести місяців для надання пояснень по суті справ, де Україна виступає позивачем. Європейський суд з прав людини задовольнив клопотання Росії про продовження до 25 вересня 2015 р. строку, який був відведений російській владі для надання зауважень з приводу прийнятності скарг, поданих Україною. Страсбурзький суд також залишив у силі прийняті раніше забезпечувальні заходи, зобов'язавши як відповідача, так і позивача утриматись від дій, в результаті яких можуть бути порушені конвенційні права цивільного населення, включаючи створення ризику для їх життя та здоров'я, та дотримуватися зобов'язань

за Конвенцією, зокрема, за ст. 2 («Право на життя») та ст. 3 («Заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження») Конвенції [14].

Слід зазначити, що міждержавні справи можуть закінчуватися як винесенням рішення по суті, так і дружнім врегулюванням, припинятися або відкладатися. Так, до відкриття слухань по справі відповідно до положень Правила 62 регламенту як тільки заяву визнала прийнятною, секретар, який діє згідно з розпорядженнями палати або її голови, налагоджує зв'язок зі сторонами з метою досягнення *дружнього врегулювання* спірного питання, відповідно до п. 1 ст. 39 ЄКПЛ. Палата вживає всіх необхідних заходів, що сприяють такому врегулюванню. У разі, якщо сторони погодилися на дружнє врегулювання, палата, пересвідчившись у тому, що врегулювання було досягнуто на основі дотримання прав людини, вилучає справу з реєстру справ Суду. Наприклад, *справа Данія проти Туреччини* від 7 січня 1997 р. з урахуванням вимог Правила 62 регламенту, завершилася дружнім врегулюванням. Дружнім врегулюванням була врегульована *справа «Данія, Франція, Нідерланди, Норвегія і Швеція проти Туреччини»* від 1 липня 1982 р., в якій відповідач погодилася на прийняття індивідуальних петицій [15]. Припинені, наприклад, були такі справи, як *справа «Австрія проти Італії»* від 11 липня 1960 р., *справа «Греція проти Туреччини»* та *справа «Грузія проти Росії»* від 3 грудня 2009 р.: перша — оскільки Європейський Суд дійшов висновку, що не може розглядати всі пункти обвинувачення, позаяк можливості національного правосуддя не були вичерпані [16]; друга — у зв'язку зі зміною обставин (Греція тимчасово припинила членство в Раді Європи й участь в ЄСПЧ) [17]; третя — у зв'язку з тим, що заарештовані в Росії громадяни Грузії були звільнені з-під варті [18].

Прикладом відкладення розгляду справи може бути *справа «Кіпр проти Туреччини»*, пов'язана з окупацією Туреччиною Північного Кіпру, в якій Суд постановив два рішення: перше — в 2001-му, друге — в 2014 р. В першому рішенні від 10 травня 2001 р. ЄСПЛ хоча і встановив низку порушень Туреччиною прав людини, пов'язаних з обмеженням

греків-кіпріотів у можливості здійснювати право власності на своє майно на території Північного Кіпру, нездатністю влади Туреччини провести ефективне розслідування щодо місцезнаходження й долі безвісти зниклих осіб, відсутністю в греків-кіпріотів практичної можливості скористатися правовим захистом, практикою проведення процесів над цивільними особами військовими судами та навіть надмірною цензурою шкільних підручників, але не вирішив питання щодо права на справедливую компенсацію, передбаченого ст. 41 ЄКПЛ. Обґрунтовуючи свою правову позицію Суд постановив, що не готовий ухвалити рішення з цього питання і тому відклав його розгляд [19]. Але Уряд Кіпру в 2012 р. знову поставив в ЄСПЛ питання щодо справедливої компенсації. 12 травня 2014 р. ЄСПЛ постановив рішення з цього важливого питання. Відповідно до цього рішення Туреччина зобов'язана виплатити 30 млн євро в якості компенсації моральної шкоди родичам зниклих безвісти людей та 60 млн євро в якості компенсації шкоди, понесеної греками-кіпріотами, що проживають на півострові Карпас (Північний Кіпр). Під контролем Комітету Міністрів Ради Європи отримані кошти уряд Кіпру має передавати окремим жертвам конфлікту. Як бачимо, захист порушених прав здійснюється при вирішенні міждержавних спорів, як і при вирішенні спорів за зверненням фізичних осіб (див., наприклад, *справи «Аль-Скеїна та інші проти Великої Британії»*) [20].

У практиці Європейського суду з прав людини виникають питання, пов'язані з визначенням його юрисдикції у зв'язку з дією застережень, зроблених державами — учасницями Конвенції. Слід звернути увагу на те, що держава, що ратифікує або вже ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини і основоположних свобод, не має права робити такі застереження необґрунтовано, обмежуючи тим самим юрисдикцію ЄСПЛ. Відповідно до практики Суду, що знайшло відображення в його рішеннях, у нього «завжди залишається право розглядати зроблене застереження на предмет його відповідності вимогам ст. 57 Конвенції» (див., наприклад, рішення ЄСПЛ у *справі «Eisenrechen v. Austria»* від 3 листопада 2000 р. Так, у рішенні у справі

«*Ilasku and Others v. Moldova and Russia»* від 8 липня 2004 р. Європейський суд зазначив, що заява, зроблена Молдовою при ратифікації Конвенції про те, що держава не контролює територію Придністров'я, не є належним застереженням у розумінні ст. 57 Конвенції. З огляду на це фактична неможливість здійснювати ефективний контроль у Придністров'ї не позбавляє Молдову відповідальності за дотримання Конвенції на цій території. Вона повинна була всіма доступними дипломатичними та правовими засобами із залученням інших держав і міжнародних організацій продовжувати гарантувати права і свободи, передбачені в Конвенції. Російська Федерація, зі свого боку, також повинна нести відповідальність за порушення Конвенції, адже вона надавала військову, політичну й економічну підтримку сепаратистському режиму в Придністров'ї. Таким чином, у цій справі Суд визначив в якості відповідачів дві держави-учасниці Конвенції.

Отже, з практики ЄСПЛ випливає важливий правовий прецедент, відповідно до якого Європейський суд дотримується такої правової позиції, коли відповідальність за порушення прав людини покладається не лише на державу, територія якої контролюється сепаратистським режимом, а й на державу, яка фактично контролює відповідну територію, зокрема, окуповану або анексовану. Це є прикладом поширення в практиці Суду екстериторіального принципу визначення юрисдикції.

Як відомо, постановою Верховної Ради України від 21 травня 2015 р. № 462-VIII була схвалена Заява Верховної Ради України «Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод» щодо відступу від окремих зобов'язань, визначених п. 3 ст. 2, статтями 9, 12, 14 та 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та статтями 5, 6, 8 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, на період до повного припинення збройної агресії Російської Федерації, а саме до моменту виведення всіх незаконних збройних формувань, керованих, контрольованих і фінансованих Російською

Федерациєю, російських окупаційних військ, їх військової техніки з території України, відновлення повного контролю України за державним кордоном України, відновлення конституційного ладу та порядку на окупованій території України [21]. З урахуванням вимог ст. 15 ЄКПЛ, про зазначену Заяву МЗС України було проінформовано, зокрема, Генерального секретаря Ради Європи.

Таким чином, проведений аналіз міжнародно-правового регулювання юрис-

дикційних повноважень та практики розгляду міждержавних справ Європейським судом з прав людини доводить, що ці питання займають важливе місце в Європейській конвенції та відіграють важливу роль у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина. Для України важливим є застосування цього міжнародно-правового механізму для захисту прав українських громадян та забезпечення національних інтересів.

ПРИМІТКИ

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Зібрання актів європейського права. Рада Європи. За заг. ред. В. Г. Буткевича. — К., Право України. — 2012.
3. Denmark v. Turkey. Application № 3482/97 (5 April 2000). — Accessed at : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58542>.
4. Cyprus v. Turkey. Application № 25781/97 (10 May 2001). — Accessed at : [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{«dmdocnumber»:\[«69733»,«itemid»:\[«001-59454»\]\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{«dmdocnumber»:[«69733»,«itemid»:[«001-59454»]]).
5. Лакеева Е. Россия может дебютировать с собственной жалобой в ЕСПЧ. Какие перспективы? / Е. Лакеева, Д. Романов // Справочно-правовая система «Право.Ру» [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://pravo.ru/story/view/104851>.
6. Туманова Л. В. Защита семейных прав в Европейском суде по правам человека / Л. В. Туманова, И. А. Владимиров. — М. : Городец, 2007. — С. 22—23.
7. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини : навч.-практ. посіб. / Т. І. Дудаш. — К. : Алерта, 2013. — С. 61.
8. МИД РФ: латвийский закон о СМИ — нарушение прав русскоязычных граждан [Электронный ресурс] // Официальный сайт радио «Голос России». — Режим доступа: <http://rus.ruvr.ru/2010/06/22/10406966>; МИД РФ : Латвия нарушает международные обязательства, притесняя русскоязычных [Электронный ресурс] // Русский горизонт. — 2014. — 14 мая. — Режим доступа: <http://rushor.com/news/12888.htm>.
9. Лакеева Е. Россия может дебютировать с собственной жалобой в ЕСПЧ. Какие перспективы? / Е. Лакеева, Д. Романов // Справочно-правовая система «Право.Ру» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://pravo.ru/story/view/104851>.
10. The Greek Case. Application No. 3321/67 Denmark v Greece. Application No. 3322/67 Norway v. Greece. Application No. 3323/67 Sweden v. Greece. Application No. 3324/67 Netherlands v. Greece // Report of the Sub-Commission of Human Rights. Accessed at : <http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-73020>.
11. Court declares case concerning armed conflict between Georgia and Russia admissible : Press release issued by Registrar of the Court (19 December 2011). — Accessed at : [http://hudoc.echr.coe.int/sites/engpress/Pages/search.aspx#{«fulltext»:\[«38263/08»,«sort»:\[«kpdate Descending»\]\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/engpress/Pages/search.aspx#{«fulltext»:[«38263/08»,«sort»:[«kpdate Descending»]]).
12. Регламент Європейського суду з прав людини // Право України. — 2011. — № 7. — С. 293—341.
13. Международная конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации, принята резолюцией 2106 (XX) Генеральной Ассамблеи от 21 декабря 1965 года [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/raceconv.shtml.
14. Press release issued by the Registrar of the Court. European Court of Human Rights extends time allowed for Russia's observations on admissibility of cases concerning Crimea and Eastern Ukraine. Document : <http://hudoc.echr.int/webservices/content/pdf/003-5060610-6225576>.
15. Report of European Commission on Human rights. Adopted on 7 December 1985. — Accessed at : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-95690>.
16. Government of the Federal Republic of Austria against the Government of the Republic of Italy Application № 788/60. — Accessed at : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115598>.

17. The Greek Case. Application No. 3321/67 Denmark v Greece. Application No. 3322/67 Norway v. Greece. Application No. 3323/67 Sweden v. Greece. Application No. 3324/67 Netherlands v. Greece // Report of the Sub-Commission of Human Rights. Accessed at : <http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-73020>.

18. Georgia v. Russia (III) Application № 61186/09 916 (March 2010). — Accessed at : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-98167>.

19. Cyprus v. Turkey. Application 25781/94 (10 May 2001)/ — Accessed at : <http://hugos.echr.coe.int/sites/eng/papes>.

20. «Аль-Скейни и другие (Al-Skeini and others) против Соединенного Королевства», № 55721/07, 7 июля 2011 года / Практика международных органов [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://hr-lawyers.org/index.php?id=1319112466>; Луїзіду проти Туреччини [Loizidou v. Turkey (merits), Application № 15318/89 (18 December 1996)]. — Accessed at : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58007>.

21. Постанова Верховної Ради України від 21 травня 2015 р. № 462-VIII «Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод» [Електронний ресурс]. — Режим доступа : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T150462.html.

Базов Александр. Вопросы юрисдикции Европейского суда по правам человека по рассмотрению межгосударственных споров.

В статье исследуются некоторые правовые вопросы применения Европейской конвенции по правам человека и основоположным свободам при рассмотрении межгосударственных дел Европейским судом по правам человека. Проанализована практика ЕСПЧ по данному вопросу. Представлены предложения по совершенствованию действующего законодательства.

Ключевые слова: Европейский суд по правам человека, юрисдикция, межгосударственные дела.

Bazov Olexander. The jurisdiction of the European Court of Human Rights in legal investigation of the interstate cases.

The objective of the article is a comprehensive research of the application of the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights in interstate cases. The judicial practice of the ECHR in interstate cases is researched. Results of the study will be used for purpose of the improvement of current legislation.

Key words: European Court of Human Rights, jurisdiction, interstate cases.